

Ezeket mind az generalis giwlisre hallasztottak, miuel hogi nem giwlist hanem zeket zolgartottak, ezen kiuwlis sok rendbely dolg[ot] iradnak, az melliekirt ighen kiuanna az varmegie az Na[gysá]god jelen litit. Az lanseri teztartois kire enghemet, hogj Na[gysá]godnak tudasara adnam, miuel hogi egi Basty [?] neuw lator toluaj legent fogatot ott megh az tartomanjban, az meljnek ez jóúó pinteken, wgimint 3. Aprillis lezen törüenie, azert ha Na[gysá]god egi bizonios emberit kwlde oda annak az latornak törüeniére. Poganj Kata felőlis emlite a zek hogi Palatinus wramat busitotta wolna mast ottfen litiben, arrul azt mondgia hogi ighen sinistre informalta w Na[gysá]gat, mert semmi hatalmat nem czelekedet Ezterhas uram raita, hanem czak az minemő iozagha wolt inscriptioban Ezterhas²⁵⁸⁽²⁵⁹⁾ wramnak, azt waltotta megh az melirwl fassioia wagion.

Az mi az gerebeni²⁵⁹⁽²⁶⁰⁾ inscriptio dolghat illeti, arrul tractaltatni Cziraki,²⁶⁰⁽²⁶¹⁾ Zantohazi,²⁶¹⁽²⁶²⁾ es Ebergenj²⁶²⁽²⁶³⁾ wraimekkel, az mit talaltak raita, ha föl megiek Na[gysá]godhoz megh bezilghetem, wk azt mondgiak hogi megh walthattia Na[gysá]god, eginihanj rendbeli oka wagion az miert megh lehhet. Tarcza megh az Isten io egessigben Na[gysá]gadat. Irtem Bwkón ma zerdan 1 Aprillis. 1615.

Na[gysá]god zolgaia

Horuat Balint.

Gyűrspeccéttel lezárt eredeti, tisztázat.

MOL P 1314 Hg. Batthyány család levéltára, Missiles, Nr. 19769.

2005. LIX. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / 207Műhely / 220Andrássy Péter: A Kitaibel Pál nevét őrző középiskolai tanulmányi verseny jubileuma

220Andrássy Péter: A Kitaibel Pál nevét őrző középiskolai tanulmányi verseny jubileuma

Mindenekelőtt igyekszünk megnyugtatni az olvasót. Olyan elismert, a határainkon is átívelő pedagógiai tevékenységről szeretnénk rövid tájékoztatást nyújtani, amely sok szállal kapcsolódik városunkhoz! A Sopronban született és itt érettségizett *Kárpáti Zoltán* (1909–1972) egyetemi tanár aki Gombocz Endréhez hasonlóan sokat tett Kitaibel örökségének ápolásáért az 1960-as évek második felében ötletadója volt, a halála után megvalósult tanulmányi versenynek. Öccsének, a közelmúltban elhunyt soproni tanárnak, *Kárpáti Lászlónak* (1917–2004) ő javasolta, hogy a gimnáziumok első és második osztályosai számára szervezzenek tehetségkutató biológiai tanulmányi versenyt, amely Kitaibel Pál nevét viseli.

A megvalósítás döntő lépése az volt, amikor *Kothaj József* megyei tanulmányi felügyelő és a győri tanár *Bokor Péter* támogató bekapcsolódásával az 1973/74. tanév végén a soproni Berzsényi Dániel és a győri Révai Miklós gimnáziumok biológia tagozatos I. és II. osztályosai számára vetélkedőt szerveztek. A Sopronban megrendezett eseményen: *Csapody István* (1930–2002) erdőmérnök botanikus méltatta megnyitó beszédében, a volt soproni és győri diák, Kitaibel Pál életét, munkásságát. Ő vállalta a zsűri-elnöki feladatot és volt ezen évtől, több mint 25 éven keresztül, betegségének elhatalmasodásáig, a verseny aktív fejlesztője, részese. Az 1975/76. tanév őszén a Győr-Moson-Sopron Megyei Tanács Művelődési Osztálya a szomszédos megyéknek is elküldte a versenyfelhívást. Ennek eredményeként Komárom-Esztergom, Vas és Veszprém megyék gimnáziumaiból is jelentkeztek tanulók. (A szervezők később ezt az évet tekintették „hivatalosan” az elsőnek.) Kilenc évvel később, 1984 őszén már a főváros és az ország valamennyi megyéje csatlakozott, az akkor már a Művelődésügyi Minisztérium hivatalos közlönyében meghirdetett, biológiai-környezetvédelmi

tanulmányi versenyhez. 1992-ben a szlovákiai, majd 1994-ben pedig a romániai magyar tannyelvű középiskolások is bekapcsolódtak. Kiemelhetjük még, hogy 1978-tól a gimnáziumok tanulóival együtt a szakközépiskolások is jelentkezhetnek.

Miután a soproni Erdészeti és Faipari Egyetem Növényteni Tanszékének akkori vezetője, illetve az egyetem rektora nem láttak fantáziát a kezdeményezésben, a szervezők másutt kerestek és találtak befogadót. Ennek köszönhetően a Kitaibel-Verseny döntőjének házigazdája immár 30 éve a mosonmagyaróvári Agrártudományi Egyetem. A kapcsolat ennél többet jelent, hiszen a nemzetközivé szélesedett mozgalom fejlesztésében, a tanulók teljesítményét értékelő munkában, az egyetem számos vezetője vett, illetve vesz részt. A döntő különböző feltételeinek megteremtésében (technikusok, kollégiumi vezetők, egyetemi hallgatók) az egyetem korábban a Kossuth [221](#)Lajos nevét viselő Gimnázium és Kollégiuma segítségével, ugyancsak kiemelkedő jelentőségű!

Ezen idő során, több mint százezer (!) fiatal vállalkozott az „iskolai kötelezőnél” többet követelő feladatra. A három évtized legjobbjai között ma szépszámu természetkutatót, orvost, tanárt, erdő-, agrár és kertészmérnököt találhatunk. Gyakori az, hogy egy-egy tanuló felkészítőkísérő tanára, korábban diákként vett részt a versenyen. Igaz, hogy a döntőnek Mosonmagyaróvár adott otthont, a verseny szaktanácsadói irányítása azonban, mégis Sopronban maradt. *Kárpáti Lászlót* 1977-től, e sorok írója, a Berzsényi Dániel Gimnázium szaktanácsadó tanára követte, országos és nemzetközi felelősként 20 éven keresztül. Harmadikként pedig *Hoczek László* megyei szaktanácsadó (jelenleg a soproni Roth Gyula Szakközépiskola igazgatóhelyettese) vette át a stafétabotot. Feltétlenül ki kell emelnünk azt is, hogy városunk három középiskolájának a Berzsényi Dániel és a Széchenyi István Gimnázium, valamint a Roth Gyula Erdészeti Szakközépiskola tanulói kiemelkedő teljesítménnyel jutottak a legjobb három közé. Ők és felkészítő tanáraik elnyerték a soproni Szabadosné Egyed Emma által készített Kitaibel-bronzplakettet.

Mielőtt a verseny legjellegzetesebb sajátosságait összefoglalnánk, felidézzük *Csapody Istvánnak* a 25. évforduló alkalmából írt „vallomását”: „Lapozgatom a magyar természettudományok géniuszának, Kitaibel Pálnak nevét büszkén viselő verseny egyre igényesebb meghívó- és programfüzeteit, s közben a bibliai példabeszéd jutott eszembe, amelyben a mag jó talajra hullott és fává terebélyesedett. Mert bizony negyedszázaddal ezelőtt, a hivatásszeretettel vezérelt két biológia szakfelügyelő Kárpáti László és Andrassy Péter egyikük sem gondolta, hogy kezdeményezésükből hagyomány lesz, a zsenge vetés mozgalommá terebélyesedik és a fővárossal együtt az egész országra kiterjedő, évről-évre megszervezett ünnepé válik. Szervezők, zsűritagok és felkészítő tanárok várták a tavasz zsongásával Mosonmagyaróvárra érkezőket, s mindent megtettek azért, hogy az ifjú versenyzők szárnypróbálgatásai sikerüljenek. Nem volt olyan résztvevő, aki ha kiemelkedő helyezést nem is ért el, ne gyarapodott volna tudásban, rutinban, fair játékban. Ezt nagymértékben elősegítette a családi környezet. Mindenki egy kicsit hazajött, s tapasztalatokat szerzett arról, hogy *milyen egy pártatlan verseny s milyen szép a minket körülvevő világ, a mi szűkebb hazánk, a szülőföld. S mert igazán csak azt szerethetünk, amit ismerünk, a Kitaibel versenyek évről-évre a hazaszeretet elmélyítését is szolgálták. Így váltak számomra is ünnepnapokká ezek a családi hangulatú szellemi viadalok, ma már emlékek, amelyekre minden tavaszon szívesen emlékszem.*”

Az őszinte, személyes vallomás, elsősorban a legjobbak mosonmagyaróvári szereplésének hangulati körülményeit tükrözi vissza. Az ezt megelőző hétköznapi követelményeiből, az alábbiakat emelhetjük ki:

– Olvasásra készítés. Az egyes szakaszokban (iskolai, megyei-területi, nemzetközi döntő) a számonkérhető ismeretek körét Kitaibel élete, munkássága, hazánk környezet és természetvédelmi kérdései, védett területek és fajok elszakadva a tankönyvi [222](#)leckéktől, a Természet Búvár, valamint

az Élet és Tudomány megjelölt írásai adják.

– Ismerkedés a tudományos kutatómunka alapjaival. Valamennyi jelentkezőnek önálló vizsgálódási feladatot kell választania természet-, vagy környezetvédelmi témakörben. A nemzetközi döntőbe eljutottak (évenként mintegy 140 tanuló) vizsgálódásukról kiselőadásban számolnak be. Valódi kuriózum az, hogy a legjobb 14–16 éves diákok kiselőadási dolgozatai a két versenykiíró lapban megjelenhetnek.

– A versenykiírás alapján minden megyéből, a fővárosból és a határainkon kívüli területekről szerepelhetnek versenyzők a döntőben. Ez a legszélesebb összetetési, tanulási lehetőséget jelenti, amelyről 1985-ben *Ádám György* akadémikus, így szólt megnyitó beszédében: „*Követendő példa a verseny országos döntőjének nyilvános jellege, az, hogy a tanulók és a szaktanárok megismerhetik a többiek tudását, törekvéseit, miközben bepillantást nyerhetnek a mosonmagyaróvári egyetem munkájába.*” Nem tudunk olyan tanulmányi versenyről, melynek döntőjében 80–90 középiskola tanulói szereplnének Pozsonytól Budapesten, Szolnokon át Csíkszeredáig illetve a felvidéki Tornaljától Miskolcon át Szegedig felkészítő tanáraik jelenlétében.

– *Kitaibel* munkásságának közkinccsé tételében, amely a verseny meghatározó célkitűzése, az elmúlt harminc év kiemelkedően eredményesnek mondható. A versenyhez kapcsolódóan megjelent két könyv, valamint a kiíró folyóiratokban, több mint húsz, nagyobb terjedelmű közlemény köztük írásainak első magyar nyelvű fordításai a százezret meghaladó diák és tanárolvasó, önmagukért beszélnek! Jórészt ugyancsak e tanulmányi mozgalomnak köszönhető a *KITAIBELIA* elnevezésű botanikai folyóirat 1996-os megszületése, első számában *Csapody István: Kitaibel kora élete és munkássága* című írásával.

Irodalom:

Andrássy Péter Dr. Csapody István Hortobágyi T. Cirill: *Kitaibel Pál és a Kitaibel Pál Középiskolai Biológiai Tanulmányi Verseny* – ECHO PR. Kft., Veszprém – 1994

Andrássy Péter (szerk.): *Huszonöt éves a Kitaibel Verseny* – Versenybizottság, 2000.

2005. LIX. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / 223Soproni Arcok

223 Soproni Arcok

2005. LIX. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / 223Soproni Arcok / Molnár László: Buda Ernő (1921–2005)

Molnár László: Buda Ernő (1921–2005)

Február 8-án, Nagykanizsán elhunyt Buda Ernő, gyémántokleveles bányamérnök, nemzetközi hírű olajipari szakember. Brennbergbányán született 1921. június 23-án. Elemi iskoláit ott végezte, 1931-ben bekerült a soproni reálgimnáziumba, majd az evangélikus líceumba. Ifjú cserkészként bejárta Európát német, angol és francia nyelvtudásának csiszolása céljából, számos, életre szóló barátságot kötve. Nagyapja, Breuer Gusztáv az 1853. évben iratkozott be a selmeci akadémiára. Hat gyereke közül a legfiatalabb – Breuer György – a Krassó-Szörény vármegyei Aninán született 1887-ben és